

ה מ א ס ק

לחדש אדר א' תקמ"ו

א

קול נהי *

על מות

רבי משה ב"ר מנחם

מדעסויל

תנצב"ה

בארמ"צ דקה חיים

והרה: בתיבה אל"מנה (משלי י"ב כ"ח) .

נחל שוטף מות! תשטוף על חלד

מדי עברך תקח גם שב גם ילד

לא תשא פני איש לא תהדר גבר

גם זה האיש משה אף בו פגעך

ובשבט ו (ס)

(*) בדפס כבר בדפוס חנוך נערים בברלין, אהנס להראות לעין כל יסיו הדפסוהו פה שנית ברשיון המחבר: דברי המאקנים *

וּבְשִׁבְטֵי עֲבֹדְתְךָ עָרַת בּוֹ נוֹעַת
שָׁב רוּחוֹ אֶל אֵל וַעֲפָרוֹ קָבְרוּ

* *

* *

רְבוֹת פֹּה פָּעִלְתָּ מִשָּׁה! הִיָּה
אֵךְ קוֹל נָהִי נִשְׁמָע אוֹמְרִים אֵיךְ!
יָלַלְתָּ אוֹהֲבֵי חֲכָמָה נָחֵם שִׁבְטֶךָ

כִּי רַבִּים הַשֹּׁבְעִת מִמִּטְעִיךָ
הַנִּסְתָּרוֹת מִדָּם דָּרְשׁוּ מִמֶּךָ
מִדְּרֹשׁ קָשָׁה כְּצוּר בְּקַע מִטָּה

* *

* *

אֵיךְ סִפְרֵי חֲכָמָה לֹא בּוֹ דְרֹשֶׁת
אֵיךְ מַחְקֵר שֶׁבֶל לֹא בּוֹ חֲקֹרֶת
בָּךְ הָיוּ סִיגִידִם שִׁבְעַת זִקְנֵי
אִם מַעֲשֶׂה עַל סֶפֶד הוֹבֵלָה
אוֹ מִדְּלֹתֵי פִיד לַחַיִּץ גָּלוּ
גַּם מִשְׁמָן רַכּוֹ מִדְּבֹשׁ מַחְקֵי

* *

* *

מוֹת!

מִנֹּת! עַץ הַטֵּבֶת שֶׁאֵר פָּרִיָּהוּ
 לֹא כָלוּ שִׁחַת אֶפֶס קִצְחוֹ
 עוֹד מִכְתָּב חֲבָמְתוֹ חֲרוֹת עַל לִוְחֵ
 עוֹד הוֹבֵר עִם רִיזָיו לְשׁוֹן וְסֵפֶר
 לֹא מִשְׁפָּתִי בָּשָׂר עֶפֶר וְאֶפֶר
 לֹא אוֹמֵר וּדְבָרִים בִּי אִם בְּרוּחַ

* *

* *

גַּם רוֹזְנִים תִּמְחוּ עַל מִפְעָלֶיךָ
 כִּי כְּאֵבֶן סֶפִיר נוֹצָצִים מְלִיךָ
 יֵין מְכֹס זָהָב אוֹתָם הַשְׂקִיתָ
 עַל כֵּן פֶּאֶר הָיִיתָ לִבִּנִי עֶמֶךָ
 מִמְּשָׁךְ קִסְתֶּךָ חֲתוּ קִמְיָךְ
 כִּי לֹא קִטְּנָה יַעֲקֹב אוֹתָם הִרְאִיתָ

* *

* *

עַל גִּשְׁמַת הָאָדָם כְּבוֹד סִפּוֹת
 הוֹת בּוֹזִי צִלְמוֹ הַבּוֹק בִּקְוֹת

וּנְתִיבַת (א) אֶל־מִוֶּת שְׁתֵּה לֶחֶם נֶאֱחַ
 אֶךְ (ב) יֵשׁ אֵל מִמֶּעַל רִנּוֹ שִׁפְתֶּיךָ
 מוֹרְדֵי אֹרֶךְ הַכְּרַעַת בְּעֶזְרוֹ מוֹפְתֶיךָ
 (ג) וְלִמּוֹעֲדֵי שַׁחַר חֲרָדוֹ עֵזוֹ מִצַּח

בֶּל רַק עַל מוֹפְתֶיךָ נִשְׁעַן לִבְךָ
 (ד) אֱמוּנָה בִּי! אֲמַרְתָּ אֵל אִישׁ רִיבְךָ
 צִנִּיף טָהוֹר זֶה לֶךְ וּפֶאֶר רֹאשְׁךָ
 לֹךְ חֲקְרֵי לֵב בְּלֶם בְּזֹאת יִשְׁכִּילוּ
 מִתְהַוֶּה לֹא דֶרֶךְ נִפְשָׁם יִצִּילוּ
 כִּי יִגַּת גַּם לָהֶם לֶחֶם אִשְׁךָ

שִׁבְעַת הַלְלִיתִיךָ עַל (ה) תִּרְגּוֹמָךְ
 עֲתָה רַבִּים רָאוּ כִּי טוֹב טַעַמָּךְ

שִׁבְעַת

(א) ספרו פירוש על השאלת הנפש
 (ב) ספרו על מציאת השם
 (ג) כן קרא שם ספרו ה"ל בלוע"ו, (ריא מארנן שטוכרן)
 (ד) כן הציב בספרו לאיש ריבו יקאבי בעיר דושלדוק (Pag. 29—34)
 הדבר הוא למשיב נכוחות כאלה, ותוכנת חגלה היא לכל איש הנשען
 על תשפטו שכלו
 (ה) שיר מהלל ריע שכתבתי אז, לכבוד תרגומו האשכנזי

ומח
 לול

מש
 אור

וליום
 ובקור

סא

חגלה

(6)

גם הדור האחרון על זה יודך
ומח אוסיף דבר רבות פעלת
לולי אין המנות יותר עמלת
אך בין שוכבי קבר פתאום שמך

* *

* *

משה! על משפךך תישן! תנוח!
אור לא ראתה עין תראה ברוח
כי מכסה האדמה בל עוד עליך
וליום פיות שוכבים שנית ינובו
ובקול א' שירי דוד הלום ישובו
גם אתה בקהלם תרים קולך

נפתלי הרץ וויזר

ב

מכתבים

אגרת בקורת

העלה שדה צופים למשמרת, להזהיר את העם על צורח
מבכרח, לכלי העש בארח, והיחה לשאת ולכהרח,
חסקל

(א) לזכרון תרגומו, שתרגס ספר חזילים בלחה שר בלשון אשכנזי.

חסקל הכרם וחשים גדרה, עורים לא יבשלו בה. ועיני איש
בלעל חרי מנכרת. איש קנאה היא אשו בלבי בוערת, וחוב
נקמה חרבי ההוררת, ההיכה לצד ה'. למזכרת, מאחי איש
מוכה מתולי דומן, ונגוע משגעי הבערת. כאום דרוש טוב לעמו.

אמתי השומרוני.

אל עדת משכילים חכמים ותורניים חכמים לדורשי לשון
עבר אשריכם ואשרי חלקכם, כי פעלתם טוב ותהי
משכורתכם שלמה נועם ה' עושה שמים וארץ.

השבעתי אתכם, ידידי! באהבת האמת להעתיק את
דברי אלה תוך מכתבכם המחקק, ולא תגורו
מפני איש; כי אם אהבת השלום מדה גדולה, אהבת האמת
גדולה ממנה, ומה לנו ולשלום במקום אין אמת? כתבונא
את כל העולה על רומי כאשר הוא לפניכם מלה במלה. ואם
לא כמליצתכם מליצתי, כי חדלה יואתי אמת לשונכם, אל
תשינו אשם, כי האמת אגיד ולא אכחד ואשימה לפניכם
תולדת מליצתי הצעירה ליומים, הנם כי איש אנכי בן ארבעים
שנה. זה לי כעשרים שנה אשה אנכי יושב פה, ונוימי היתה
עבודת הכתב והמכתב חקי, כל העם כבדוני על כוונת מליצתי
וקראוני סופר מהיר, ואנכי למחרון ידיעתי נתרוממוני בלבי
לאומר: מי כמוני מושך בעט סופר? מי זולתי יוציא מחשבתי בלשון
נקי כועס לקוראיו? מי יראני דבר מדע אשר לא אדע כתוב, כי לא
חסרה מאתי מלה דבר, ואם לא הניעה יד לשון עברית
לברר מלתי, מולאתי התחרון במלות תלמודי ערבי כשדיעמי,
ובמקום אשר קצרה גם ידיהם, עניתי אל מלאכת הנקוד
והחרון הדברים אשר למקתם עליהם בהקדמת מכתבכם בנדק.
ולולי מכתבכם, עוד היום הייתי עומד בשגיוני כי נעלמו
בפני שערי הדעת. נעצם רום לבבי כל משנת הרבנים אשר
חשבו את אגרותי וקראוני מליך, עד שהפרזתי עוד מן המדה,
ואחבר שירים וחרוזים לפעמים. גם אלה מצאו חן בעיניהם,
הנם שחשכם אנכי היום לסירים וקרוילים. וחי הכותב!
שכתב עלי גאון אחד מן אגוני דודנו, ז"ל: איש חכם וטופר
במעלות פהלות בשפת הדין לבקש"ס איש ספרא דרא מקפרא
דיוקנא בלשון חכמים מרב"ה בלשון זכורית עושה חרזים
גאים לכבוד ולתפארת וגו'.

ודברים

דברים באלה הריבוי כנפשי ענו והאנופתי כי אדבר
מן הארץ אשר בלבבן עד האוזן אשר ביער.
כפת בפי, וכן האזק על שפתי *

אמנ נהפכתי לאיש אחד אחרי אשר זרחה עלינו אור
המאורות הגדולים חכמי וזננו החכם החוקר ר'
משה דנקווא ב"י והנולד ר' הירץ ויזל ב"י, ואחריהם דבוס
אשר שנו מנאדם באר מים חיים, ויפלו בישראל מעינותיהם
מוקד החכמה נכוע. ויהי בראותי את דברם, חיל ורעדה
אחותי, פחד קראלי ונקלותי בעיני בהציג את דברי מול
דבריהם וארא כי ערב רב בלשוני אין בו מתוס, כלו עלה
קטסונים. ואפן עורק אל ילדי וילדי הסכלות ובני הנאות,
זמורתי בתשובה שלמה, ואשבע לאמור: כה יתן ה' זכה
יוסף אם תבא עט בכפי לכתוב מאומה עד אשר אדרוש דקדוק
הלשון ונחלכה מועל ספר! וקניתי לי ספרים, עשיתי לי
מחלכים למתור אחרי מהלך לשון השם אשר אנכי יושב בו
ואדעה דבר לדבר למען בוא עד תכלית תעלומותיה. ויום
יום חדשות ראיתי לא סופתם עיני עד הנה, ויותר שהייתי חוקר
עוד צומתרים בכתל בפשי על אשר עותה מעות לא יוכל
לתקן, כי כפליים לטורח ולמשא הים עמדי, ראשון להסיר
מועלי התרפים אשר היו עמי, לטהר לשוני ולהוציא משם כל
שרוע וקלוט, אשר נושנו בהם מוקדם, ושנית לצרף מליצתי
למוען כתוב ישר ונכון לעתיד. ואם עד תכלית מליצתי לא
צאתי עד הנה כאשר תראו ותבינו, מקינים הצרפתיים.
ברוכים אתם לה! כי הייתם בעזרי, ונחל הכשור מבשר
טוב היה לי, ומפרנס המאסף הי' לי למוצה דרך, רב הוא
אשר למודתי מתוכי, לכן כונתם אשמרהו, כספיר אהבהו.
וכחיקי אשארו, חזקו והיו לבני חיל, ואל תרף ידכם מוולאפת
הקידש. וה' הטוב ישלם ומשמרתכם וזכות הרבים יהי תלוי
בכם, אתם אנשים כערכי אלושי ונועזי מנדיקי הרבים!

ועתה באתי לשפוך את רחמי על דבר השמועה כי באה,
לגלות את אונכם, אם לא ידעתם עד עתה,
ולבעיר את רוחכם אם תדעו, ולבקש מאתכם לשנא את
עתיבים בגד איש בער ולא ידע את אשר יעו, ועל דבר
באש

בצע כסף יפיל רבים מן העם אשר באפרוחים כפתחו
עיניהם מיום או יומים, במהמרות אשר כרה לרגלם ואם
תשבו דומם, תשפות הנגע. עליכם אנשי ברית! לקום
ולהעריך מערכה, והקטן שבכם יפיל את איש הביכיים, אשר
לא ידע בין ימינו לשמאלו וכנ'.

ולולא זאת לריק יגיע כל חכם לב ופעלת אנשי אמת
מואפע, ולסבת הדבר הזה אכתוב את החדש
אשר אניד לכם, מיוסד על דברי המשורר הקדוש ע"ה:

כי השתות יחרסון צדיק מה פער?

מי לנו גדול כדור הזה מחכם דורנו הרב החוקר התורני
והאלהי כבוד מהור"ר משה בן ר' מנחם ז"ל אשר
האיר אור תורתנו בהעתקה מאין כמוה ובציור. כולל ומספיק
לכל דורש את דבר ה'. והי' העקוב אשר הלך בו עם ה'
בגלותו למישר, לדעת את עצם מחשבות אדון הנביאים והחקים
והמשפטים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם? נוי האיר לנו
מחשבי המהלכים בדרך הלשון ונצב לעומת חכמת ההגיון הכטועה
בשכל המיוחד מתת אלהים ישאיר ברכה אחרינו, כאשר עשה
הרב ה"ל בהקדמתו אור לנתיבה? מי כמוהו און וחקר ותקן
דרכי המלות לכמה פנים ישמש בס' בעל הלשון והיתה שפתו
אחת? מי כמוהו יודע נגן לזרוף בכור התבונה את הטעמים,
והנתיבה אשר עליהם נשענו כל דרכי הסופרים והנביאים, ואשר
אין כמותם בכל לשונות העמים? מי כמוהו דובר נקות בלשון
אשכנזי להציג העתקת פנים הספר ממוולו בדברים אחדים ובקול
המליצה, אשר כמוה לא נהיית; וכל חכמי הגויים וזקניהם פה
אחד יורו לו שהוא אבי המליצות ומחוקק לשונם? מה נעימה
העתקתו? מה יפה שיאורו? ומה מלאו לקח ובין כלליו?
הודו לו, ברכו שמו, בקהל עם ספרו כבודו, כי
חיש אלהים קדוש הוא!

הן כל זאת פעל הצדיק, ועתה השתות יחרסון על יד
חיש ר' זוסמן גלוגא שמו בשראג אשר עמוד להדפיס
חומש

חומש עם באור לשון אשכנזי מלה במלה בדרך הבאר משה אשר
הי' לנו מקדס • ואם אמנם לא ידעתי את האיש ואת שיחו ,
ממעשיו ניכר שאין בידו מאומה מחכמת הלשון, שאכן"כ מחכמת
הלמודיות והשמושיות • כי ראיתי איזה עליון אשר באו לידי
ע"י עובר ארח אשר כתאכסן בנשתי ונשתוממתי על המראה ,
איך חושפא יסגי להרים לב איש כזה לפתוח פיו לדבר ולא יבזש
בעתים הללו בהיות יד ה' טובה עלינו להאיר עיני הגולה ע"י
המאורות הגדולים ההולכים אחוזי יד להדריך העם דרך ישרה? —

ולמען הראות לכל קורא כי בדרך אמרי פי, ולא דברתי
דבר בשום פני' איני הנה איזה פסוקים עם העבור
אשר יבנה בשם באור, כאשר ראיתם אנכי, ועל הקורא לשפוט
אם יס' דברי, ומה ראוי לעשות להסיר המכשלה הזאת
בעודה כאכה, טרם תפון בארץ ובאה ביד ההמון, והיתה
לבער יונקות המדע אשר התחילו צמח בעתים הללו כי
ה' הטובה עלינו •

בראשית כ' ב' וַיֵּצֵא יוֹסֵף אֶת עֶבְדָּיו אֶת הָרַפָּאִים
לְחַנֵּט אֶת אָבִיו וַיַּחְנֲטוּ הָרַפָּאִים אֶת
יִשְׂרָאֵל : ג וַיִּמְלְאוּ לוֹ אֲרָבָעִים יוֹם כִּי בָן
יִמְלְאוּ יָמֵי הָחַנְטִים וכו' •

ובאר המתרגם הכ"ל הרפאים : דען ערצטן • החנטיס :
דען איינגבאלזאמטן •

ועתה יאמר כל ישראל מה יעשה המלמד אשר לא ידע
מדקדוק לשון אשכנזי יתר מהמבאר הכ"ל בלמוד, את
הנערים עם הרפאים השני הנא בפסוק זה? כי לא ידע הבדל
בינו ובין הרפאים הראשון ויבאר גם אותו דען ערצטן לפי
שהסתימו המבאר • ולולי ידע המבאר משפט הלשון, הי'
ידע שהרפאים הראשון הוא מהגבול שאליו לפי שהוא מיוחס אל מלת
וַיֵּצֵא המושך אחריו שם בערך הגבול שאליו, והרפאים השני
מונח

מנחה השם על משקל ישר (כאמריכאטיף) ויבואר ד"ח ערצטי .
 זכ"ה' לו לבאר סתם הרפאים : ד"ח ערצטי , כאשר יבואר
 בעמוד מיוחד, והמלמד אשר ידע בטיב הלשון, מעצמו יבארו במקום
 שהוא מיוחס אל פעל המושך או אל א' מיתר המאמרים והגבולים
 ע"פ הכתי' הראוי' . והמלמד אשר לא ידע דבר מזה ישמר
 לבסוף משגיון גדול , ולא יאמר על כל רבוי הכרטיס דען
 ערצטי' דען הייזרן , דען כעשרן וכו', אשר ישמית הכונה
 וידריכנו לדבר לשון עלנים .

וכן כמלת הכרטיס, בעמוד סתם יבאר ד"ח איינבאלזאמטע ,
 זכאן עומדת במאמר המקובלת שהוא המצטרף (נעניציק)
ימי החנוכה ד"ח טאנע דער איינבאלזאמטען . והסמס
 הרמב"מ יצ"ו מבארו דען איינבאלזאמטען לפי המקום אשר הוא
 עורר בו ולפי מושפט לשון אשכנזי : דען זא פיל טאנע מיטן
 דען איינבאלזאמטען פרשטרייכן . ר"ל הימים אשר להנפכים
 החמשים מיום החניטה עד הנמר לריכים להיות ארבעים .
 והמשכיל יבין את גודל ההשחתה אשר תצא מכלור הזה לילידי
 עמנו ולהמלמדים הנערים בדעת .

וכן יבאר המתרגם הכ"ל, המכונה : דער לאגד .
 ז"ל דאס לאגד . והנה כך אות כאמן שהמבאר
 בעור זריק מחכמת הלשון , כי לולי זאת ה' לו לדעת ע"י
 התאר (נראשעס) ועל ידי הסם המספר הכללי מיוחד (שיין)
 שהוא שם בינוני (בייטרוס) , חונס על אשר לא מנא מלת
 יחס שמוס הכטיי (ארטיקל) , כתב דער לאגד . וכן באר
 תבת ויבואר אלס זיע קאמפן (ז"ל קאמפן) וזהו אינו ככ"א

כשיעמוד תבת ויבואר ביחס אל פעל אחר כמו שהוא עומד פה
 עם ריש פדן מלאחריו , וטעמו שהתחילו לספור בבואם אל
 גרן האשד ותלוי' פעולת ההספר על פעולת הביאה . וזה
 יעשה מלמד אשר לא ידע כלל זה ? וכתובות גרן האשד

באר דען שיין אדר טעבני - ראשון , לא ידע שתיבת (שיין)
 בלשון זכר היא הוסעת האור , או 'דבר מתדמה , וכינא
 בו , וכשה' טעמו גרן תבא בלשון בקבה ותקרא ד"ח שינע .
 ב' מדוע אמר (דען) ה' לו לכל הפחות לומר לפי מחשבותיו
 (דער) ? ועוד שליטת , לפי דעתו תהי' (שיין) ולשון זכר
 זא"ב איך תשמע מלת יחס שמוס הגטיי' (דען) , על שם טעגנע
 שהיא

שהיא נקבה
 ד"ח טעבני
 אלס זי
 הרמב"מ
 ור"ל
 ה' לו
 מכלי התח

עור

על יד
 (ביתו)
 בשני
 ה',
 נפ'
 הכס
 תבא
 גשם בל'

אורה

שמוס
 המספר
 דרכו
 פעלת
 להמספר
 קאמפן

הבר

והזיין
 איך

בהתבאר

הגוף
 שיחיד
 משנית

שהיא נקבה? ובי' לו לכתוב לפי ידיעתי, דען שיהא אדר
דיא טעניי. וכן שנה כפרשו על תבת וידאן פסוק ט"ו
אלס זיא ערקען (ג"ל אלס זיא ערקאנען) ולא נאז נכון דבר.
הרמז"מן אלס זיא ערוואנן לפי שה' המאמר הזה ככרי בעיני
ורא ליקטבו ע"י באורו והשחית את הכוונה. מלבד זה של
ה' לו כערש (אלס זיא) במקום אשר יונא שם הפעל מיוחד
מכלי התמחר אליו פעל אחר כאשר הזכרתי לעיל.

עור זאת לו דף אחד מפ' שמות הכא לדי, ואזיז הכה
חיה מלות אשר מנאטים די להורות השחת הלשון
על יד איש בער ולא ידע בטיב הלשון מאומה. פסוק א'
ובי'הן האר: זיין הויזלטיי העמיד הכני, (פראגאמען)
בלשון יחיד והש' רבים. והי' המתכרת לא באר כלל. פסוק
ה', נפש רנה רנה את באור הרמז"מן ועשה שם בלשון
רבים מתחת פערסאן באמרו פערסאן, וזה איכנו נכון כי
תבה זו לא תשתנה ביחיד ורבים, בענין כזה; לבי שמלת
בפש בלש"ק כמו מלת פערסאן בל"א לא ישתנו בין ביחיד בין ברבים.

אות פאן זיא, והוא נגד דקדוק הלשון שצריך להיות
פאן איהנן, כי מלת פאן תתיחס אל הכול
שמונו. ידע, נקאנט אדר האט וואללען קאנין. לו ידע
המחבר ההבדל בין פעל קענן, ופעל קאשען לא השחית את
דרכו. כי קענן הוא פעלת הידיעה וההכרה, וקאשען היא
פעלת ביכולת וא"כ הי' לו לומר וואללען קענען. אך אין לו
להמחבר הזה לא ידיעה ולא יכולת — ער האט מיר וואללען
קאשען.

הבר גיב איין מיטל, פה ראה להגיה את דברי
הרמז"מן שתרגם וואללען! והיא מלת התראה
והזרה, כאשר יונא רבים בלשון הקדש כמו ביתר הלשונות;
אך להיות חסר דעת הענין פה אל שרשו ושרש את הטעם.

בתחבמה מיר וואללען זיך קליין. ראשון לא ידע ההבדל
בין מלת (מיר) ומלת (ווי) שהראשון הוא כנוי
הנוף ברבים והוא בא על משקל ישר, והשני הוא משקל הנטי'
ביחיד מודבר בעדו ביחוס הכול שבו, שאלי, ושמונו.
ושנית מי זה בעל דברים יבא ויאמר אם יאמר האשכנזי פעל
בזה

כזה (ויד קליגען)? ואח"כ מלת ק"ך הכא אחריו אויף איזעס;
 ויהי' אם כן טעם המקרא: נשכ עליו ונתחכמה? היתפאר לב
 כעור וריק כזה לעמוד לפני העדה ולהתחכם בקהל עם? —
 ונתב יפרוץ תרגם כרייטטי זיך אויס מי, זה (זיך) המורה
 על ענין כזה על נקבה יחידה? וגם לפי דרכו הי' צריך להכתב
 במקרא תפרוץ כי יפרוץ הוא לשון זכר. ויקצו עם וואר
 זיך עקל. מי יאמר כן כלשון אשכנז? הלא עקל ווערדן
 ר"ל לקון מפני דבר מה, צריך הטיית כנוי כושא המאמנה אל
 הגבול שבו וז"ל אייבן, מלבד שטוב באור הרמב"ן שפי': עם
 ווארד אייבן אונגסט ובבאורו אמר שהוא מלשון קצתי בחיי.
 וייצבירו תרגם זיך מואכטן ארבייט, אין זה כמשפט הלשון,
 ואולי ט"ס הוא וז"ל ארבייטן, אמנם גם זה לא יספיק להורות
 ע"ס בנין הפעיל, ומדוע סר מני דרך הרב הרמב"ן שפי'
 זיך טריבן צור ארבייט אן? למילדות אשר תתורגס זו דיה
 העבאמון. הלא הלמ"ד למילדות אשר תתורגס זו מושכת
 אחרים נטיית הכנוי אל הגבול שאליו וז"ל דען העבאמון.

הן אלה מקצת השגיאות אשר מצאתי כבר באיזה פסוקים
 אשר באו לידי, ויהי ירכו אף יעצמו בכל הספר
 כלו? איז לאותה בלימה, עם ה"א חיד נפלת בהיות ק"ך מורי
 דרך כמו זה, מהרסין ומחריבין ממך יאלו, ישחיתו את
 לשון ילידיך ויבלבלו את מוחם עד אשר לא ידעו ולא יבינו
 לא כתב ולא לשון. ואל תאמר: מה לנו ולדקדוק לשון
 אשכנז, אכחנו אל לשוננו הקדוש שמו מנמת פנינו, אותה
 כלמוד ובה נדבק כל ימי חיינו? כי לא מוחמה תענה זאת,
 כי נוי זה ידע נכחות לשון הקודש ויבין במקרא וכמושה על
 ציריו אם אין לו שלמות כלשון אחת זולתו? ידיעת תכלית
 לשון הקודש אי אפשר להשיג כי אם על ידי העתקות המושגות
 הנאחזות בכל דבור ודבור ללשון אחר אשר שגור בפיו למען
 נדמה דבר לדבר וכתיבנו. וזאת היתה סבת כל הכלבולים
 והבערות אשר נפלו בו זה ימים רבים, מאתה פשטה הגנע
 לדרוש על כל מקרא ומקרא תלי תלין של דברי הבאי ושטות
 ובלוי פנים בתורה שלא כהלכה, כאשר יעשו המוכיחים והדרשנים
 אשר מקורם פתוח ומוכח מאין הפנה פעם יפרשו הכתוב בדרך
 זה ופעם בדרך אחר, וההמון ישבע לאמור שזה כונת
 הפסוק

הפסוק
 דברי הדור
 חכמתם
 ובלחן אש
 הכל יתגל
 אחסוס

והנה

את דברי
 כאשר
 אם לא
 דרכו, יע
 יודע כי
 מולקין

דעו

דק"ק כר
 הוא
 עד משך
 אמת,
 אחתם
 צדיקם
 וביודע
 ומכ"ש
 הרב ה'
 שהוא
 כל"א
 גדול כמו
 העמיק
 העמיק
 על משך
 הדיק
 אם הוא

הפסקו כי מעולם לא שמעו שכל אח כמותה ואין מוכוים כל דברי הדרשן אל כל חלק וחלק מהמקרא • ולו ידע עם ה" חכמת הלשון על כוריו ירגיש כל איש ואיש תיכף את הדוחק והלחץ אשר ילחמן המגיד השוטה את מחמרי המקרא, ואין הכל יחבל המשוגע הזה ברכ שיח וסיג אשר לו — ידוי בזה, אחסוס פי מרוב שיחי וכעסי ! —

ורבה נא ידעתי, אחי ומורי ! כי סגור בשרכם בקראכם את הדברים אשר הציגותי מול עיניכם, וכי תשמעו את דברי לפרסם ברכים את חרפת האיש ותבטלו את דבריו כאשר • אמנם עוד קדשות בלבי יראתי להעבירם על לשוני אם לא כי קנאת לתורה והחכמה בערה בי, והאמת יעשה דרכו, יעבור עלי מה! בה" אשים כסלי הוא בזמן כליותי הוא יודע כי לכניו אנכי עמל ומקום שיש חיובל השם אין חולקין כבוד לרב •

דעו נא גם אתם את אשר ספר לי האיש אשר הביא בידו דוגמת החומש ה"ל, וזה : כי הרב הראון אב"ד דק"ק פראג הסכים עם המחבר ה"ל על דבר המלאכה השפלה הזאת, ונתן לו דת ודין בחרם שלא יודפס החומש מיום כלותו עד מנחם שנה שנים • ואם אמנם לא תחלוט לספרו כדבר אמת, לפי שאנכי לא ראיתי הסכמה הזאת, אם כל זה אעיר אתכם לחתור אחר הדבר אם אמת אם אין, ע"י אנשי צריתכם היושבים שמה • אף כי נאמנים דברי האיש הנוספר וכיודעי ומוכרי קאמינא, מ"מ לא אאמת ולא אכחיש • ונכ"ש שקשה עלי הדבר לאשר שמעתי מפי האיש ה"ל שכתב הרב ה"ל על הרמב"מ נר"ו שהוא העמיק שפה וכוון בזה לומר שהוא כתב בלשון נח אשר לא יביטוהו כ"א הכקויאים והמדקדקים בל"א • וע"ז תמתי תמיהות הרבה • ה' איך יאמר אדם גדול כמותו הנפורסם לחכם וגאון תורני על ענין כזה, העמיק שפה ? הלא תמוקות של בית רבן ידעו כי העמיק שפה בל"א יאמר על אלם לא יפתח פיו, או על משחת לשון אשר לא יכול להוציא קול הברה מפיו, והוא הופך ממה שבזון לומר ! ועוד, מה לו וללשון אשכנז ? אם הוא חכם תורני ונולא הלכות ודינים כרמון, הלא שפת אשכנז

אשכח לא ידע ערוך אם הוא נזה אם אין ! ועוד מה תקו
בהכמתו להעביר את העם מן באור נח לבאור מעוקל אשר
ישחית את ידיעת השונות והעניין ! — גם ספר לי האיש
הכ"ל שהוא דבר סרה על האנשים המלמדים לשניהם מתוך חומש
הרמב"ן, ואמר שהתחבמו בדורינו לתרגם המקרא בלשון
אשכנזי, ואמר שלדעתו, המתרגם (הרמב"ן) מתחרט
על שגגתו בזה, ועוד דברים כהנה אשר אינם מוגיעים לכבוד
אומרו. וזו יתן ואדע אם כח במקום על באור כבאורו של
ד" ווסמן הכ"ל, לשפט על מלאכת הקודש כמלאכת הרמב"ן
אשר לו עשר ידות בכל חכמה ומדע ? ושנית מה הבין הרב
הגאון במלת התחבמו, היאמר על איש חכם לב ונפורסם,
בלשון מרתחבם ? ועל כלם תמה אי מה שגג הרמב"ן
בתרגומו שיתחרט עליו ? היקרא זה שגגה שכתבו בלשון נח
לא יבינוהו כי אם בעל מדע ואיש נושכיל, א"כ יתחרטו משה
רבינו ע"ה וכל הנביאים על ספריהם, כי גם המה לא יבינו
כי אם האנשים המשכילים בעלי דקדוק ומדיני מליצה ? ועוד
מוזין ידע הרב שהוא מתחרט, הכי יעזב יעזב עמו על אודותיו ?
ואם חכם הוא, כבוא ליגנו, כי מיום בטלה עבודתו בעו"ה
אין קוון כפרן .

צד לי עליך קהל פראג אם ימצאו כך עוד היום מלמדים
ומורים אשר יבחרו ללכת אחרי תרגום הזוסמני
וישליכו אחרי גיוס התרגום הנפואר להרמב"ן, אם כן
מועמד אחרי כל היגיעות אשר יגע בעדן מלביך החסיד
הקיסר יר"ה אשר על דבריו בניית לך מדרש לחנך את
בעריך, ויט עליך מחסדו להטיב עמוך ביתר שאת וביתר עו
מוכל אחיד אנשי הגולה ; בא כל חיש עם האספקסוף, אשר
בקרנך והפיל חומות בית מדרשך, בכשול וכלפות יהלומון
פתוחה, הרסוהו ושימחו תל עולם, ועל גל אכזבים שים
לוח חרות עליו לזכר עולם לאמור :

פה נקברה חכמתנו הורתנו וטובנו, אם מלא רחמים
וחסד לקחנו ההת צל כפפין, וישפיע כטובתו
עלינו, בנה לנו בית ספר וישם לנו מורים להדריכנו
במעגלי

במעגלי
לבנו,
את ההי

ועתה

ובזה התחבמו
כתבתי
מתחבמו
בלבכם
ומנשי
חכמים
דבר
הרמב"ן
הדברים
המגיד
לכל ידי
אם יש
אכל
כיוונו
אשר י

ואתם

הקיסר

ענין

במעגל החכמה והיושר, ונמרה את פינו, הלכנו בשרירות לבבנו, עצתו לא שמענו וכושר מפיו לא לקחנו, ונתן את ההיכל לחרפת עולם לנו ולזרענו. ועד הגל הזה -

ועתה

אשוב אליכם אחי ורעי! אנשי חברת דורשי לשון עבר! והכני מכלי שנועתי ואשבעיכם באמונותיכם ובהבנתכם את האמת שאל תעלימו מלה אחת מן הדברים אשר כתבתי ותדפיסו את הכל מלה במלה בדף הראשון היוגא מוכתבכם המאסף. ובה אדע אם אנשי אמת אתם ואין בלבכם פניה. ואם אין, אראה כי חנף אתכם ונושאי פנים אתם, ולא אריב אתכם בשער כי חכמים אתם ואנשים הראויים לכבוד. אינכם על דבר הזה לא אחשה ועל חילול השם וחילול כבוד הרמ"מון לא אשקוט. ואי' כ'! שאעתיק את כל הדברים האלה ללשון אשכנז ואדפיסם בכל הדפים המונידי חדשות נודי שבו בשבוע בכל מוקום שתהי' לאל ידי לפרסמו. ואם יהי' חלול השם יהי מה, אם יש חלול במוקום זה, יש כבוד במוקום אחר, אבל אם אחשה גם אני יש חלול אשר אין חלול כמוהו כנע ממארת לנערי בני ישראל בכל מוקום אשר יגיע המוש הזה.

ואתם

על משמרתכם עמדו והפיצו טוב בישראל כאותכם ונפש אחיכם אהבכם בלא לב ולב.

אבותי השומרוני.

התנצלות

המאספים ע"ד המכתב הזה.

הקורא

הנעים! אל תשים אשם בלפני על שהדבקנו את המכתב האחר בקולות וברקים כאשר עיניך ראו. הלא שמעת שהשביענו באמונותינו להדפיסו, ולמועץ

ולמען לא נהי' בעיני העם כנושאי פנים וחונפים
 הדפסנוהו, ובפרט כאשר ראינו את דברי האיש על
 דבר הבאור אמת ונזק, ויישר כמו וחילו על
 שפרסם את המלאכה הנכונה הזאת ברבים טרם סרן
 בארץ ותבא ביד מלמדים בערים ותהי בידהם ללבושים
 ולגדים לבשרי בני ישראל. אנוס על דבר ההסכמה
 אין לנו חלק ונחלה בו, ח"ו להאמין על חכם
 מפורסם כמו הנאון אב"ד מפראג להוציא מפיו עתק
 על דברי הרמב"מן הגדוע בשערים, ובפרט בענינים
 שאין לו בו שום ידיעה, אין זה כי אם מלאכת
 הפתי והגס רוח. ואין יתן הסכמה על מלאכת
 הכסיל אשר לא ידע ולא יבין מאומה ממה שצריך
 לדעת טרם יתחיל בלמודיות. לכן חלטנו לשקר
 ונכתבה להכותב הכ"ל שגדפיקה את כל דבריו מן
 מזה שכתב על אודות ההסכמה, לפי שיפול עלינו
 הנוכסלה ונהי' דוברי שקר לעין כל. אך הוא השיב
 אמרינו לנו וישבע לאמור: שההסכמה הזאת היא
 כדפסת בפראג, ותוך שני חדשים ישלחה לידינו
 בדפוס או בכתיבת יד נעתק ע"י עדים נאמנים.
 גלל זאת הדפסנו דבריו כראינו, ואם האמת אתו
 והוא ישלח לנו ההסכמה הכ"ל נציגנה בדף אחד
 מדפי המאסף הסמוכים, ועל העם לשפוט עליה;
 ואם אין, כפרסם את שמו ונשימו נס, יראו כעדים
 ויחקרו עליו — שן ואנחנו נקיים משכונתנו.

חברת דורשי לשון עבר.

תולדות גדולי ישראל

תולדות הזמן

בשורת ספרים חדשים

יפקד מקומם

